

Horáčková, Veronika

## Conclusie

In: Horáčková, Veronika. *75 jaar Felix Timmermans in het Tsjechisch*. Eerste druk Brno: Masaryk University Press, 2024, pp. 118-120

ISBN 978-80-280-0681-5; ISBN 978-80-280-0682-2 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.82372>

Access Date: 05. 07. 2025

Version: 20250701

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

## 7 CONCLUSIE

In deze publicatie heb ik de Tsjechische receptie van Felix Timmermans onder de loep genomen en ze aan de hand van de polysysteemtheorie van Itamar Even-Zohar en andere theoretische concepten onderzocht. Hieronder zet ik de conclusies op een rijtje die uit mijn onderzoek naar voren komen en beantwoord daarmee mijn onderzoeksvragen die ik in de inleiding heb gesteld.

Ten eerste wilde ik een overzicht van Timmermans' werken geven die in het Tsjechisch zijn verschenen, hun ontstaansgeschiedenis bespreken en me daarbij vooral op de culturele bemiddelaars concentreren. Er kan worden geconstateerd dat de werken van Timmermans overwegend door gerenommeerde uitgeverijen, kranten en tijdschriften werden uitgegeven, soms in bibliothele edities en bijna altijd in prestigieuze edities. De overige uitgevers stonden weliswaar kwalitatief op een minder hoog niveau, maar hadden in elk geval een breed lezerspubliek. De (boek)vertalingen werden in hoge mate door gereputeerde vertalers gerealiseerd die meestal ook op andere gebieden actief waren en daarom meer zichtbaar waren. Een van hen, Rudolf Jordán Vonka, was zelfs gespecialiseerd in het Nederlands. De meeste vertalingen werden vermoedelijk rechtstreeks uit het Nederlands gemaakt wat erop wijst dat de werken van Timmermans als highbrow literatuur werden beschouwd. Voor de illustraties hebben vaak befaamde illustratoren gezorgd en de oplagen waren tamelijk groot.

Men kan vaststellen dat de actoren die bij de Tsjechische receptie van Timmermans in Tsjecho verantwoordelijk waren tot tenminste twee subsystemen behoorden zoals in het analytische gedeelte werd aangeduid. Ten eerste gaat het om prestigieuze bemiddelaars die tot de highbrow literatuur behoorden, zoals de uitgeverij *Družstevní práce* en de vertalers Otokar Fischer en Otto F. Babler. Deze bemiddelaars zorgden voor het ontstaan van het symbolische kapitaal van

Timmermans. Ten tweede betreffen het bemiddelaars van het subsysteem van populaire lectuur, dat wil zeggen uitgeverijen en media die eerder op middlebrow en lowbrow literatuur waren gericht, maar die in elk geval een groot lezerspubliek hadden en daarmee potentieel over economisch kapitaal beschikten. Ze maakten dan ook deel uit van 'the field of large scale cultural production'. Zoals aangegeven, waren deze twee subsystemen en hun actoren in zekere gevallen nauw met elkaar verbonden. Als voorbeeld kan ik de schilderes Toyen noemen die illustraties voor Timmermans' boeken maakte die bij prestigieuze uitgeverijen verschenen, maar tegelijkertijd met uitgeverijen van het 'populaire' subsysteem samenwerkte. Dat ze dit in de regel anoniem deed, impliceert dat ze daarmee haar symbolische kapitaal niet wilde verlagen.

Vervolgens heb ik geanalyseerd hoe de Tsjechische journalistieke bronnen Timmermans bespreken. Geconstateerd kan worden dat Timmermans in de toenmalige recensies eerder positief wordt beoordeeld. Er wordt weliswaar kritiek geleverd op de naïviteit en eenvoud van zijn werken, maar tegelijkertijd wordt de optimistische kijk op het leven die hij afbeeldt, geprezen. Bovendien bestaan er een paar Tsjechische adaptaties van zijn werken. Het gaat concreet om twee muziekstukken en één radio-opname. In de toenmalige media wordt Timmermans vaak met de schoonheid van het Vlaamse landschap en met de beeldende kunst van de Lage Landen in verband gebracht wat op een zekere 'idealization' van de kant van de Tsjechische lezers en recensenten duidt. Het lijkt dat Timmermans door het Tsjechische lezerspubliek als een geliefde en tegelijkertijd een kwalitatieve auteur werd gezien.

Tot slot ben ik nagegaan hoe het politieke klimaat de receptie van Timmermans in Tsjechië heeft beïnvloed. Tijdens de democratische Eerste Republiek zijn er tamelijk veel werken van Timmermans verschenen en men kan vaststellen dat hij zich in het centrum van het Tsjechische literaire systeem bevond. Dit hangt voornamelijk samen met het feit dat de plattelandsliteratuur in Tsjechië een populair genre was. In het Protectoraat werd een verbazingwekkend groot aantal van zijn werken gepubliceerd, wat waarschijnlijk te maken heeft met zijn geliefdheid in Duitsland en een schaarste aan geschikte buitenlandse literatuur door het verbod op vertalen van 'vijandelijke' literaturen. In de communistische periode werd Timmermans verboden, en dit vanwege de ruralistische en katholieke thematiek van zijn boeken. De enige uitzonderingen zijn twee uitgaven van zijn schildersbiografieën in de jaren zeventig. Na de Fluwelen Revolutie werd er slechts één herdruk van zijn werk gemaakt. Dit is te verklaren door het feit dat de lezers zich toen eerder voor moderne, nu nietmeer verboden auteurs interesseerden, en dat Timmermans in die tijd vermoedelijk als een achterhaalde auteur werd beschouwd.

Als men de gehele Tsjechische receptie van Timmermans bekijkt, valt te constateren dat zij de concepten van Even-Zohar en andere theoretici die in het theoretische gedeelte werden behandeld, weerspiegelt. Zo komt naar voren dat culturele

bemiddelaars er een grote rol in hebben gespeeld. Ze beschikten namelijk over een repertoire, dat wil zeggen over kennis van productie en consumptie van literatuur en waren daarom in staat om, indien mogelijk, de productie van Timmermans' werken aan te passen aan de economische en politieke situatie.

Waarom Timmermans ondanks zijn populariteit in de eerste helft van de twintigste eeuw vandaag de dag (niet alleen) in Tsjechië een vergeten auteur is, is te verklaren doordat zijn werken geen nieuwe impulsen naar het Tsjechische literaire systeem brachten. Dit geldt zeker voor zijn streekromans die vermoedelijk als doel hadden om de Tsjechische literatuur te versterken. Het publiceren van buitenlandse plattelandsromans diende zo te zien als bevestiging van de positie van het Tsjechische ruralisme. In die zin speelden de Tsjechische vertalingen van Timmermans een 'minor role' in de terminologie van Naaijken en 'descriptive role' in die van Lefevere. Deze vertalingen verschaften weliswaar toegang tot vreemde literatuur, maar deze literatuur zorgde niet voor nieuwe modellen in het Tsjechische literaire systeem. Daarom was zijn oorspronkelijke positie in het centrum van het literaire systeem niet meer duurzaam en belandde hij aan de periferie. Ik vermoed dat dit ook gebeurd zou zijn in het geval dat zijn werk in de jaren vijftig niet was verboden.

Desalniettemin ben ik ervan overtuigd dat Timmermans in een bepaalde periode een heel belangrijke rol voor de contacten tussen het Nederlandstalige en het Tsjechische literaire systeem heeft gespeeld. Hoewel hij zich dus vandaag de dag aan de periferie van het Tsjechische literaire systeem bevindt, stond hij zeker in de jaren dertig en veertig in het centrum daarvan. Om dit samen te vatten, gebruik ik het reeds genoemde citaat van Olga Krijtová die zonder de Tsjechische vertaling van *Pieter Brueghel* mogelijk geen vertaalster Nederlands-Tsjechisch was geworden: 'Het vertaalde boek was in een bepaalde periode in het doel-land, dus in het land van aankomst, nuttig en belangrijk, al scheen het in het land van herkomst vaak omstreden te zijn.'